

EKONOMİ POLİTİK

Sermayenin Finansallaşması

Erinç Yeldan, 2 Haziran 2010

Geçen haftaki yazımızda Almanya'dan kaynaklanan yeni bir finansal düzenleme (regülasyon) dalgasının niteliklerini irdelemiştik. Bu hafta bu tür "yeni finansal üst yapı" çabalarının küresel kapitalizm açısından nasıl algılanabileceği konusundaki değerlendirmelerimi sizlerle paylaşmak istiyorum.

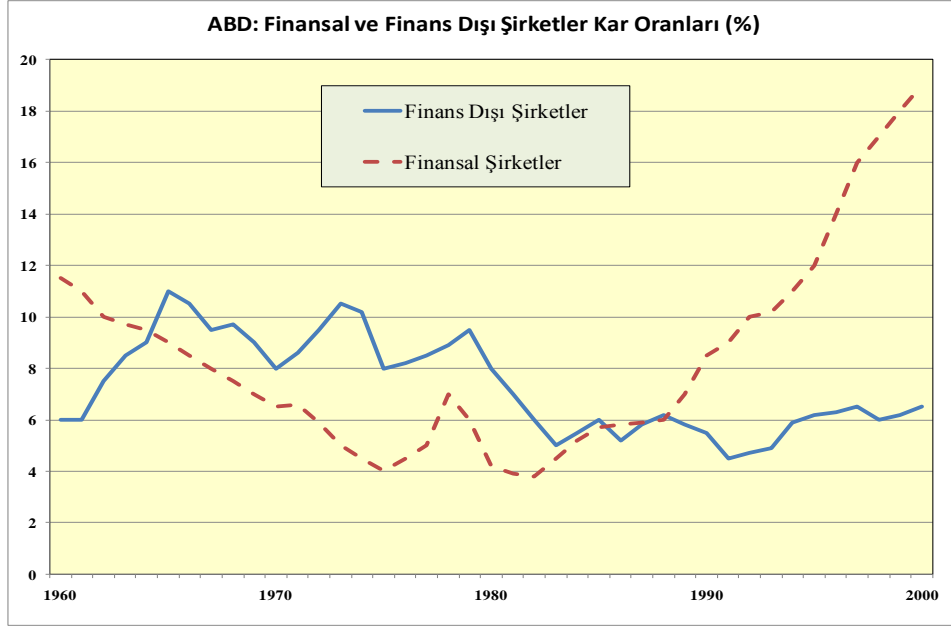
Geçen haftaki yazımız şu soruyla bağlanmıştı: Merkel Almanya'sının aşırı spekülasyonun önüne geçmek için tasarladığı yeni finansal üst yapı, küresel kapitalizmin geleceği açısından ne anlama gelmektedir? Ya da daha geniş bir bakış açısıyla, *kapitalizm bu tür finansal spekülasyon oyunları olmadan sermaye birikimini sürdürebilecek midir?*

Önce biraz tarihe bakalım: Kapitalist dünya 1950 sonrasında sanayileşme ve ticaret politikalarının devlet müdahaleleri tarafından yönlendirildiği ve finansal sistemin ulusal politikalar tarafından düzenlenerek sıkı bir şekilde denetim altına alındığı bir uluslararası sistemin inşasını gerçekleştirmişti. 1950-1974 arası baş döndürücü büyüme hızlarıyla geçildi. Öyle ki, 1950-74 arası iktisadi büyüme yazınında "*altın çağ*" diye nitelendirilir oldu.

Ancak, artan küresel rekabet ile birlikte kapitalizmin değişmez yasaları işlemekteydi. Üretim kitleselleşip sermaye birikimi yoğunlaştıkça kâr oranlarında da kaçınılmaz düşüş boy gösteriyordu. 1960'ların ortalarından başlayarak hemen hemen tüm kapitalist dünyada sanayi kârları gerilerken, altın çağın sonuna yaklaşılmakta olduğu anlaşılmaktaydı. Sermayenin ulusal sınırlar içindeki birikim temposu yeni yatırımları gerçekleştirmek için çok daha yüksek kârları gerekli kılmaktaydı. Ancak sermayenin kârlılığı içinde bulunduğu ulusal pazarın büyüklüğü ile sınırlı durumdaydı. Geriye tek bir seçenek kalmaktaydı: *sermayenin hızla finansal yatırım alanlarına çekilmesi ve uluslararasılaşması*.

Böylece "*finansal sistemin kuralsızlaştırılması ve serbestleştirilmesi*" yeni- muhafazakâr neoliberal politikaların temel şiarı haline dönüştürüldü. Kâr oranlarındaki durgunluğun aşılması ancak 1980 sonrasında ABD'de başkan Reagan ve Fed başkanı Volcker 'in muhafazakar sermaye yanlısı politikalarının devreye sokulmasıyla mümkün olabildi.

Kapitalizmin 1970'lerde içine girmiş olduğu bunalımın ve tıkanmanın doğrudan bir göstergesini veren aşağıdaki şekil, kapitalizmin merkez gücü ABD'de finansal ve finans dışı sektörlerde gerçekleşen kâr oranlarını sergilemektedir. Şekilde geçen veriler **Dumenil** ve **Levy** tarafından sürdürülen bir çalışmadan derlenmiştir. Dumenil ve Levy'nin verileri, ABD'de finans dışı şirketler kesiminde 1960'ların ortalarından başlayarak kâr oranlarındaki çarpıcı gerilemeyi ve buna koşut olarak finansal faaliyetlerden elde edilen karların sıçramasını net bir biçimde ortaya koymaktadır.

Kaynak: Duménil, G ve D. Lévy (2004) "The Real and Financial Components of Profitability (USA 1948-2000)", *Review of Radical Political Economy*, Cilt. 36, sf. 82-110.

ABD’de 1980’lerin ortalarından başlayarak finansal kesimlerin kâr oranlarında gözlenen bu artış, reel sektör şirketlerinin giderek *rantiye* gibi davranarak, kârlarının *faaliyet dışı* finansal spekülasyon yatırımlarından beslenmesiyle mümkün olabilmişti. Özetle, finansal spekülasyon ve finansal rantlar, sanayi kârlarındaki gerilemeyi telafi etmekteydi.

Öte yandan, 20 yüzyılın son çeyreğinde Amerika artık çoğunlukla finansal hizmet ve tasarım üreten bir ekonomi haline dönüşürken, “mamül mal” üretimini Avrupa ve giderek uzak Doğu Asya’ya bırakmaktaydı. Bu bölgelerde üretilen mallar ise, finansal değerlerin şişkinleştirdiği “kağıt”larla karşılanmaktaydı. Ancak söz konusu “kağıt”ların dünya finans piyasalarındaki değeri ise spekülatif davranışların körüklediği ve sanal inançların beslediği hayali değerlerden ibaretti. 2007/2008’de yaşananlar işte artık bu sanal dünyanın, “kendin söyle, kendin inan” masalından ibaret sahte değerler sistemini çökertti. “Toksik varlıklar”, “eşik altı – vasıfsız krediler” gibi sıfatlar bu dönemin ürünü oldu.

Başını ABD’nin çektiği kapitalist dünya, üretim sürecini sahte finansal değerlerle sürdürme gayreti içerisindeyken küresel ekonominin ticaret ve finans akımları arasındaki dengeyi yok etmiştir.

Buraya kadar sunduğumuz önermelerin sonucuna gelirsek, küresel ekonominin içine sürüklendiği bunalım koşulları nasıl aşılsa aşılınsın bir tespit çok açık ve nettir: kapitalizmin özellikle 1980 sonrasında geliştirdiği mevcut üretim ve ticaret kalıplarının sürdürülmesi mümkün değildir. “Serbest” ticaret, “serbest” finans ve “esnekleştirilmiş” emek piyasalarına dayandırılan fantezilerin artık sonuna gelinmiştir. Dünyanın finansal ve askeri hegemonik gücünün ABD’den sürdürüldüğü, üretim atölyelerinin ise Güney ve Doğu Asya’da konuşlandırıldığı uluslararası işbölümü çökmüştür.

Kapitalist dünya Őimdi bu yüzden “yeni finansal üst yapı” arayışı içindedir. Ancak söz konusu dengesizliklerin sadece finansal iŐlem vergileri ve bir takım finansal faaliyetlerin yeniden regüle edilmesiyle aşılması hiç de kolay gözükmemektedir.